

ПОЛИТИЧЕСКА ПРОПАГАНДА, ПОЛИТИЧЕСКИ ПАРТИИ

Веселина Димитрова

Като отговарящо на интересите на читателите си и на своето време, сп. „Философски преглед“ дава път и на темата за политиката, политическата пропаганда, партиите, партийната дисциплина и др. Основен сътрудник е Сотир Янев (1891–1943), адвокат, публицист и виден политик от Българската работническа социалдемократическа партия, няколко пъти депутат в Народното събрание. Янев е един от първите в България, които се занимават с теорията на политиката. Несъмнено практиката му като политик му дава широки и точни наблюдения върху политическия живот в страната между двете световни войни.

Напълно от съвременно гледище и като цитира различни източници (най-вече немски, английски и руски), Янев поставя проблема за политиката в светлината на социологията като наука.

1. Политиката и политическата пропаганда

В статията си *„Из теорията на политиката и политическата пропаганда“* (2, 5) Сотир Янев прави кратък исторически обзор на понятието 'политика', като тръгва от Аристотеловата „Политика“. Авторът се спира на това понятие като предпоставка за изясняване на проблема за политическата пропаганда. Той привежда мнения, с които очевидно е съгласен. Например цитираният д-р Унолд определя, че под политика се разбира: „1. наука или учение за държавата и нейните форми; 2. дейност или изкуство, т.е. дейност на отделни лица, държавни органи, партии, съсловия, парламенти и народи, насочена към създаване и разширение, към развитие или проваляне на държавната организация“. Според д-р Шоленберг политиката се дели на „чиста политика и приложна политика. А според мнението на Карл Либкнехт „политиката е процес, тя е действие. Нейната главна цел е: въздействие върху другите хора тъй, че да се подпомогне достигането и съграждането на един обществен ред.“

Янев не прави задълбочен анализ на произхода и същността на понятието 'политика'. Самият той посочва, че това е само отправна точка към разглеждането и осмислянето на други проблеми, свързани със съществуването на партиите и партийното строителство. Според него политическата област е обширна и в нея се състезават много идеи, като най-големите от тях са и най-жизнеспособни, защото са

взети от самия живот и отразяват както моралните, така и духовните нужди на хората. Без да бъде конкретен в посочването на такива големи и жизнеспособни идеи, Янев прави извода, че те превръщат политиката в 'народна философия', защото не са абстрактни, а винаги са свързани с житейските нужди на хората и имат за цел преодоляването на обществените злини.

Основна негова теза е, че в центъра на всяка политика е човекът, който – иска или не, е елемент на обществената действителност, било като обект или като субект. Човекът е фокусът на политическите идеи и същевременно на практическите дела. Идеите търсят поддръжници и ги намират, но разпространението им не е просто и лесно. Всяка нова политическа идея се ражда, за да замести някоя стара и отживяла времето си, към която обществото се е приспособило, и постига това чрез борба и яростна съпротива. Политически новата идея цели винаги да промени мирогледа и социалната ориентация на хората. В борбата за надмощието на идеите основа цел става успехът.

За постигането на успеха се върши всичко, прибегва се и до непозволени похвати, които от морално гледище не издържат критика. Според автора във века на демокрацията задачата на политическата борба се свежда до спечелването на масите, като така се осигурява необходимата обществена сила, с която да се достигне политическата цел. Тук вече изпъкват ролята и предназначението на политическите партии, на политическите дейци и особено ролята на политическата пропаганда за създаването на обществени и политически движения, обединени около тази идея.

Според Янев политическата пропаганда заема 3/4 от дейността на партията, има важна роля в политическия живот и в политиката въобще. Карл Либкнехт е пределно ясен в "Studien": „Политическата пропаганда няма друга цел, освен да превърне съществуващите потенциални политически възможности в действащи сили. Тя е борба срещу бавността на общественото развитие.“ Ако пропагандата пробужда политическия мисъл на гражданите, по този начин тя променя тяхното социално поведение.

Авторът определя пропагандата като отрасъл на обществената наука, на социологията. Пропагандаторското изкуство борави с обществената психология – изкуството да се влияе на народи, класи, читатели, зрители, слушатели. Негова основна единица е чувството, отгук и емоционалният характер на партийно-политическата дейност. „Опростявай и повтаряй“ – правилото на пропагандата, чиито основни оръжия са символизацията, повторението и простотата. Вярата и суеверието са в услуга на пропагандата, която от древни времена си остава вечно средство в услуга на политиката и религията.

Съвременните средства за това са речите, вестниците и радиото, а днес към тях бихме прибавили телевизията и социалните мрежи.

Отрицателните страни на пропагандата Янев вижда в следното. Склонността да се четат вестници и от тях да се черпят знания убива интереса към задълбочаване в проблемите; това прави хората крайно повърхностни и подчинени. Те приемат априори написаното във вестника за истина, т.е. истината е това, за което постоянно се чете и чува. И отгук – изводът за силата на словото, защото дори в Библията е казано: „В началото бе словото“. Нещо повече, авторът смята, че на силата на печата се дължи и диктатурата на партийните първенци.

Като най-опасен и най-лош вид пропаганда Янев посочва демагогията. Според него демагогът, особено по време на избори, не отстоява своето гледище, а винаги се опира на гледището на политически невежите или възбудени маси; гъделичка техните страсти и влечения; издевателства над техните желания, като дава неизпълними обещания; сее безогледна омраза и очерня противника си, а хвали себе си и своята партия. Твърде типично и някога, преди сто и повече години, и сега, в българския политически живот. Почти нищо не се е променило в областта на пропагандата, само средствата за нея са се разширили и това ѝ дава далеч повече възможности.

Янев предлага средства за премахване или намаляване на злото: „1. подготвени политици, журналисти и агитатори, възпитани в чувство на лична и обществена отговорност; 2. политическо образование и възпитание на масите, издигане на тяхното правно чувство не само от политическите дейци, но и чрез едно всякога законно и авторитетно управление“.

В заключение авторът определя, че големият политически дълг е да се работи за демокрацията, чиято велика задача е политическият подем и моралното възпитание на масите.

2. Политическата партия и партийната психология

В статията си *„Същината на политическата партия и проблемата за партийната психология“* (3, 5) Янев разглежда проблемите на партийното строителство.

Според него историята на модерната политическа партия е история на парламентаризма. Всеобщото изборително право е „открило кариерата на масовата партия в управлението на държавата“.

Партията е свободна организация, предназначена да оформя една политическа воля и едно политическо действие. Като такава, тя няма да изчезне през сегашната епоха, а партийната система ще остане неделима от демокрацията. Функционалната роля на партията

в парламентарната държава е да съставя кандидатски листи, да се бори за изборни гласове и да управлява чрез своите водачески политически щабове.

Партийността е социологически проблем с три елемента: политическата идея, политическата организация и масата като партийен състав. Политическата идея е стимул за обединяването на хората в една или друга партия. И ако политическите идеали са различни, то организационната партийна структура е почти еднаква: местни организации, областни съюзи и централни ръководни и изпълнителни органи.

Според Янев жизнен въпрос за всяка партия е да има психологически сполучливи организации, т.е. уставните институции да отговарят на духовното равнище на партийната маса, на нейната склонност към подчинение на авторитетното начало. Организацията е политически механизъм, без който идеите биха останали мъртви. Важна двигателна роля играе водачеството, лидерството.

Идейният живот на една партия започва с изработването на партийната доктрина. Следващият момент е преминаването към действие, за да се създаде обществено настроение в полза на политическо дело или за кандидатска листа по време на избори.

Моментът на опозиция за всяка партия е най-благоприятен за набиране на членска маса и последователи, а моментът на управление е изразходване и дори загуба на партийния морален и числен капитал, защото не може да се отговори на всички очаквания на масите.

Постоянните проблеми за партийния апарат са свързани с въпросите: как да се затвърди вътрешно-партийната демокрация; как водачите да не се превръщат във „водаческо съсловие“; как да се уреждат конфликтите между водачи и водени.

За да има голяма партия, в нейния социален състав трябва да преобладават определени класи или съсловия. Еднородната членска маса е по-удобен градивен материал за масовата партия. В противен случай трудно могат да се съчетават интересите и очакванията на бедни и богати, образовани и необразовани и т.н.

Авторът влиза в спор с Димо Казасов заради твърдението му в „Партиите като групировки от характери“ (1, с. 516), че може да се говори за психика на дадена партия. Всъщност Янев не оборва, но и не се съгласява с Д. Казасов, а анонсира, че ще посвети отделен материал на темата.

3. Партийната дисциплина и нейните нарушения

Още в рубриката „Въпроси и отговори“ Димитър Михалчев помества материала „Отде се вземат раздорите и разцепленията в

политическите партии?“ (3, 1) с подзаглавие „Върху психологията на партийния деец“ и посветено на неговия приятел Панайот Денев. Текстът е отговор на въпроса на читателя Михаил Младенов от София на какво се дължат вътрешните борби в българските политически партии – „дали на нашата недостатъчна културност, или на някакъв специфичен български нрав“.

Д. Михалчев отговаря, че това е въпрос из областта на социалната психология. Според него мит е, че проблемът се отнася само за българските политически партии, това е явление, което съществува навсякъде по света. Във всяка партия има поне по две течения, които се борят едно срещу друго и това отнема 2/3 от партийната дейност, останалата 1/3 остава за борбата извън партията. В партийните борби освен идеализъм има и нещо „нечестиво“ – партийният деец никога не забравя себе си, своя престиж, суета, честолюбие, славолубие влияние, корист и интерес. В партиите голямо влияние имат апаратчиците – Михалчев ги нарича апаратонагласвачи, онези ръководни лица, които умело маскират личния си интерес и влияние в идейната основа и върху тази „психологическа канава“ тъкат бъдещите действия на своята партия.

В статията „Социологичен поглед върху партийната дисциплина и нейните нарушения“ (5, 1) С. Янев разглежда проблема за партийната дисциплина, която той определя като доброволно подчинение, произхождащо от незадължителното партийно членство.

Основни стълбове на партийната дисциплина са: програмата, уставът и решенията на конгреса, затова и партийните членове трябва да ги спазват. При все това почти винаги има нарушения на тази дисциплина. Авторът определя два вида партийна дисциплина: диктаторска и демократична. Като диктаторски модел той посочва болшевишката партия в Съветска Русия и фашистките режими, а като демократичен модел – партиите във Франция и Англия.

4. Критически отзив

В отзива си „Сотир Янев. Политическият човек: Социология на политическите убеждения“ (8, 3) Александър Илков, адвокат в Лом, критикува книгата на Сотир Янев, част от която очевидно са и теоретичните му статии на политически теми в списанието. Според Илков Янев си служи с овехтели, забравени и несериозни определения и в книгата му „цял низ твърдения минават като аксиоми“. Авторът на отзива осмива твърдението на С. Янев, че „политиката е обективен фактор... нещо само по себе си“ и заявява: „Политиката е волева дейност, чийто смисъл се разкрива от механизма на волята. Тъкмо затова политиката не може да бъде

никога нещо дадено „само по себе си“. Янев прави разлика между политическо съзнание и политическо убеждение, но не ги изяснява – смята Ал. Илков.

И въпреки сериозните критики, които отправя към книгата на С. Янев, авторът на отзива е доста благосклонен в крайната си оценка – смята, че „Социология на политическите убеждения“ е „интересно съчинение“, защото кара читателя да открие проблеми там, където никога не е мислил, че ще намери; на много места е посочен какъв трябва да бъде политическият водач и какъв не е. Това, което липсва на автора, е „единен“ и „ясен възглед“ върху философските и социологическите основи, на които е построил книгата си.

Ала най-силно като оценка е мнението на Ал. Илков: „Г-н С. Янев е един от първите в нашата бедна книжнина, който се опитва да осмисли донякъде теорията и практиката на политическата дейност“.